

DAG VAN DE BEROEPSKOLOM 2017

Nieuwsbrief 2

6 juni 2017

Uitgave van de Leido Academy, thema-netwerk voor LevenLang Leren

SAMENWERKING MBO EN HBO BINNEN DE BEROEPSKOLOM UITDAGINGEN VOOR HET MBO OPPAKKEN - EEN UITDAGING VOOR HET HBO

**Vrijdag 6 oktober 2017
10.00 – 16.00 uur**

Hotel Mercure Amersfoort – op loopafstand van Station Amersfoort-Centraal

Kortgezegd zal de Dag van de Beroepskolom gaan over veranderingen in het mbo en uitdagingen waarvoor mbo-instellingen zich zien gesteld, en de wijze waarop het hbo daarop kan, wil en mag inspelen, als een uitdaging voor hogescholen die ook met eigen veranderingen te maken hebben.

Hoe past dit alles in de eigen taakstelling voor de betrokkenen?

In hoeverre zal men dit in de samenwerking mbo-hbo een plek geven?

Wat zal de overheid hierbij mogelijk maken, gelet op alle oproepen om meer te doen aan flexibilisering en het mogelijk maken van trajecten voor het 'levenlang ontwikkelen'?

Zie ook de 'annex'.

Inleiding

In de eerste nieuwsbrief hebben een overall-beeld geschetst van de komende Dag van de Beroepskolom. Hierboven staat in het kader een aantal uitgangspunten als het gaat om het thema van deze dag: ingaan op de wijze waarop het mbo zich de komende jaren zich gaat ontwikkelen op basis van de dynamiek in de arbeidsmarkt en de behoefte aan hoger opgeleiden, en de mogelijkheden die het hbo in het verlengde daarvan kan bieden aan het mbo om optimaal de gestelde doelen te halen – en zelf ook mee te doen aan het inspelen op de arbeidsmarkt.

In deze nieuwsbrief geven we een aantal aanvullende zaken die met het thema te maken hebben. Los daarvan kan overigens worden geconstateerd dat zich in de afgelopen periode weer een aantal interessante ontwikkelingen heeft voorgedaan.

Zo hebben we de resultaten van de zgn. studentenlabs mogen aanhoren op een landelijke bijeenkomst, met vooral een aantal sterke boodschappen van mbo-studenten als het gaat om de voorlichting, het geven van de juiste informatie en – belangrijk – de begeleiding in het mbo en ook in het hbo (een vorm van coaching). Daarnaast zijn er allerlei rapporten verschenen over doorlopende leerlijnen en de noodzaak om te komen tot goede afspraken, over en weer, vooral bij het vmbo en mbo. Ook de gevolgen van het leenstelsel zijn onderzocht, met veel aandacht voor het lagere percentage mbo'ers dat doorstroomt. Er zal de komende tijd goed worden bezien wat de redenen daarvoor zijn, lijkt ons. Tenslotte merken we dat de Regionale Associate Colleges die sterk aan de weg timmeren, hun instroom zien groeien – en dat is ook een interessante beweging.

Uiteraard zullen deze ontwikkelingen een rol spelen bij de inleidingen en discussies op 6 oktober, mee te nemen als goede voorbeelden als het erom gaat hoe allerlei scenario's kunnen worden neergezet, maar dan toch ook moeten worden uitgewerkt.

Een aantal mee te nemen invalshoeken

Er zijn uiteraard veel zaken mee te nemen bij de discussies op deze dag, maar het gaat er vooral ook om te bezien wat de beste invalshoeken zijn. Anders gezegd, het is goed om te kijken naar de bij het mbo – en de beroepskolom – betrokken partijen en vanuit hun invalshoek te bezien wat er mogelijk is bij het optimaliseren van de positionering van deze sector.

Een paar van die invalshoeken zijn:

- Hoe kijkt de politiek naar de beroepskolom, en de mogelijkheden die er zijn om mbo'ers op een hoger niveau een diploma te laten behalen? Het is interessant om te weten hoe politici eigenlijk de rendementen (gemeten via het aantal drop-outs en de hoeveelheid geslaagden) in het hbo in hun visie, voorstellen en politieke ondersteuning meenemen.
- Hoe wordt in regionale samenwerkingsverbanden bekeken welke ruimte er is om mbo'ers meer met maatwerk te bedienen, uitgaande van hetgeen in het mbo is gedaan, vooral gebaseerd op ervaringen met studenten die het goed doen, en ook die het niet redden bij een hogeschool? We zouden moeten weten of ze kunnen komen met voorstellen, binnen de eigen regio, of met scenario's die een landelijke ondersteuning verdienen.
- In hoeverre volgt de wetgeving de ontwikkelingen bij de doorstroom mbo-hbo en kan de aansluiting van het hbo op het mbo worden versterkt als bij alle plannen voor het mbo ook wordt gekeken naar de effecten ervan? Het is handig om te weten wat in het hbo kan en moet worden aangepast om die effecten niet negatief en liefst positief te laten zijn, dus om een beeld te hebben van de wijze waarop het hbo qua wetgeving wordt meegenomen in de nieuwe regelgeving voor het mbo.
- In hoeverre kan men op programma-niveau in het mbo, op niveau 4, zorgen voor het optimaliseren van de doorstroom mbo-hbo, en welke vrijheden heeft men bij de SBB (en vervolgens de instellingen) om hiermee iets te doen? De kwalificaties op niveau 4 moeten zodanig kunnen worden ingericht dat er met het hbo afspraken te maken zijn over veranderingen in de kwalificaties (input werkveld), en de consequenties voor de aansluiting en doorstroom.
- Hoe om te gaan met de mbo'ers die de arbeidsmarkt opgaan en binnen hun baan allerlei scholingstrajecten volgen, zijnde niet-formele opleidingen en leidend tot certificaten? Veel daarvan zijn simpelweg nodig voor die baan, wettelijk wellicht en ook omdat men binnen een branche nu eenmaal vindt dat die certificaten status hebben (denk aan NIMA, bankdiploma's...) Deze scholing kan op mbo-plus-niveau plaatsvinden, dus ook niveau 5. De vraag is of deze certificaten kunnen worden ingebouwd in een nieuw type diploma, zoals dat gebeurt in Engeland en in andere landen nl. met 'higher apprenticeships' en 'Business and Professional Diplomas'.
- Hoe zit het met de nieuwe insteek als het gaat om het keuzegedrag van mbo'ers? Er komen nu meer mogelijkheden: Bachelor, Ad, combinaties van werken en leren, gaan werken en op langere termijn verder gaan met een studie, om er een aantal te noemen. De vraag is of de keuzebegeleiding (LOB) in mbo-4 op een andere leest dient te worden geschoeid. Een van de voorstellen uit de zgn. studentenlabs is het meer werken met voorlichting en begeleiding (coaching) en dan ligt het voor de hand om na te gaan hoe dit verder kan worden uitgewerkt zodat voor mbo'ers, ouders en mbo-studiebegeleiders duidelijk wordt dat er meer mogelijkheden zijn, ook als het gaat om levenlang leren.

Een interessante gedachtenoefening voor Nederland?

Het kan interessant zijn om bij de discussies gebruik te maken van een scenario dat zich in allerlei landen heeft ontwikkeld dan wel aan het voltrekken is. In Canada en China, om er maar eens twee te noemen, heeft de opwaartse druk op mensen om zich binnen de zgn. beroepskolom meer en meer op te laten scholen, geleid tot de uitbouw van VET-instellingen (onze ROC's en AOC's dus) naar Professional Colleges die sterk op de arbeidsmarkt gerichte opleidingen op de hogere niveaus aanbieden.

Zo zijn het in Canada de Community Colleges geweest die merkten dat afgestudeerden niet echt beroepsgericht verder konden studeren bij de Universiteiten, met een te grote academische insteek

volgens het werkveld. Daarom zijn ze uitgebouwd naar Polytechnics, om zelf professionele bachelors te kunnen aanbieden, vooral ook in een vorm van werkplekleren.

In China kent het hoger onderwijs geen Short Cycle, maar is er een bijzonder sterke markt voor Higher VET, dus mbo op niveau 5. Deze opleidingen duren drie jaar, en leveren twee jaren vrijstelling op voor een Bachelor van een universiteit. Maar ook hier groeien de instellingen voor HVET door naar polytechnics met een professionele insteek, vooral omdat ze dan veel beter kunnen en ook mogen samenwerken met het werkveld (dat overigens gewoon meebetaalt aan de bekostiging van de instelling).

In de UK en de VS zijn de (Community) Colleges zich eveneens aan het verenigen om in formele zin opleidingen op de niveaus 6 en hoger in de markt te kunnen zetten. Juist dan is de arbeidsmarktgerichte aanpak in hun voordeel, gewaardeerd door bedrijven, en zijn allerlei vormen als 'apprenticeships', dus het koppelen van de studie aan het werk, favoriet.

Zou er in ons land ruimte zijn voor instellingen die voortbouwen op het mbo, in een 'work-based learning' setting, met een flexibele invulling en dito vormgeving? Of gaan hogescholen daarop reageren met hun Regionale Associate Colleges? Of zijn er sectoren waarbij die doorlopende leerlijn gewoon bij het mbo past en daar ook thuishoort, op grond van de koppeling aan de functiehuisen in delen van het werkveld?

De invalshoeken kort samengevat met begrippen...

Een andere wijze van benoemen van de invalshoeken is om een aantal begrippen te nemen die vaak opduiken in discussies over zaken die met het onderwijs te maken hebben:

- Inhoudelijk: Hoe kan de doorlopende leerlijn het beste worden ingevuld, met leeruitkomsten voor mbo-4, Ad en Bachelor, op basis van het niveau en de eisen voor het werkveld?
- Strategisch: Welke mogelijkheden hebben mbo en hbo om binnen hun eigen speelruimte de ander van dienst te zijn?
- Visionair: Hoe kunnen de partijen op allerlei niveaus met elkaar overleggen en op basis van toekomstverwachtingen met elkaar bezien waar men gezamenlijk naartoe moet met deze leerlijn?
- Politiek: Hoe kunnen mbo en hbo de overheid en het parlement zien als partners om mee te gaan in de plannen om de leerlijn te optimaliseren?

Vervolg...

Evenals voorgaande jaren is het zo dat we de uitkomsten van de DvdB willen gaan gebruiken voor vervolgcacties en -activiteiten. Denk aan de instelling van de mbo-hbo-overleggroep BK16/20 in 2015, met ook vertegenwoordigers van allerlei betrokken partijen. Daarom willen we met degenen die verder willen meedenken en op een nader vast te stellen wijze kunnen participeren in dit alles, na afloop nog even bijeenzitten om dit te bespreken. Het ligt voor de hand die BK16/20 als uitgangspunt te nemen, maar hoe en wat is dan onderwerp van overleg.

Programma

In de eerste nieuwsbrief is al de opzet van de Dag van de Beroepskolom gegeven. Hieronder wordt deze indeling vermeld op basis van de afspraken die nu worden gemaakt met de betrokken organisaties en de sprekers.

09.15 – 10.00 uur	Ontvangst en registratie
10.00 – 10.05 uur	Welkom en korte toelichting op het programma en de verwachtingen
10.05 – 10.20 uur	De Traditionele Keiharde Kennis Kwis
10.20 – 11.15 uur	Ontwikkelingen in het mbo, reacties in het mbo – en wat kunnen we er daarvan leren als het gaat om de afstemming op elkaar binnen de beroepskolom...
11.15 – 11.30 uur	Pauze

11.30 – 12.40 uur	Huidige en op korte termijn te verwachten ontwikkelingen in het mbo, en scenario's voor de consequenties voor het hbo – wat zijn valkuilen als het gaat om de dynamiek in het gehele systeem...
12.40 – 13.30 uur	Lunch
13.30 – 14.00 uur	Internationale ontwikkelingen rond het mbo: wat pikt het Nederlandse mbo daarvan op en wat kunnen ze vervolgens mee gaan doen...
14.00 – 14.10 uur	Presentatie van stellingen – basis voor het kiezen van een discussietafel
14.10 – 14.50 uur	Discussieronde
14.50 – 15.00 uur	Pauze
15.00 – 15.40 uur	Panel met inleiders en experts
15.40 – 15.55 uur	Reflectie op de gehele dag, door een bestuurder of politicus of...
15.55 – 16.00 uur	Afsluiting
Extra:	
16.00 – 16.30 uur	Overleg met deelnemers die willen participeren in BK16/20 en daaraan te koppelen werkgroepen

Praktische zaken

Een aantal praktische aspecten van de DvdB17:

- Vrijdag 6 oktober, van 10.00 tot 16.00 uur (inloop vanaf 9.15 uur)
- In het conferentiecentrum van Hotel Mercure, Amersfoort (op loopafstand van het centraal station, tegenover de locatie van de Hogeschool Utrecht). Er is een parkeergarage voor deelnemers, tegen gereduceerde kosten.
- De kosten voor deelname bedragen 135 euro (excl. btw)
- Aanmelding is mogelijk via info@leido.nl. Afmelden tot 25 september is kosteloos.

Wat meer over de achterliggende redenen...

Er wordt al heel lang gesproken over de wijze waarop de beroepskolom een rol kan spelen in ons onderwijssysteem. Toch gebeurde dit vooral uitgaande van de verantwoordelijkheden en mogelijkheden die elke schakel in het systeem heeft, en zich daarbij ook vaak beroept op de eigen belangen die moeten worden verdedigd.

Eigenlijk is dit niet meer dan logisch omdat elke sector – in dit geval dus het mbo en hbo – hun eigen omgeving kennen met voorschrijvende, controlerende en 'bestraffende' instanties. Een verandering in de ene sector kan daardoor niet altijd (direct) leiden tot adequate aanpassingen en reacties in de andere sector – omdat bij negatieve effecten ervan nu eenmaal niet als legitieme reden de dynamiek in die andere sector kan worden aangevoerd. Dat het in de praktijk wel tot 'verwijzingen over en weer' leidt als het gaat om de effecten, is in die zin een natuurlijk proces.

Bestrijden uitval en switch

Het bestrijden van de uitval en het switchen van mbo'ers in het hbo is een (niet zo) mooi voorbeeld van een gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen de dynamiek die twee sectoren apart kennen. Vergeleken met zo'n 15 jaar geleden zijn de kansen op studiesucces voor mbo'ers alleen maar kleiner geworden, met een zekere stabilisatie op dit moment.

Er zijn binnen het mbo en hbo voortdurend maatregelen genomen en scenario's uitgeprobeerd, maar die werden ook steeds weer 'gedwarsboomd' door aanpassingen die intern en extern aan de instellingen werden opgelegd, ook vaak door een sector zelf in gang gezet en als relevant gezien.

Doorlopende leerlijnen

De vraag is wat er allemaal wel niet mogelijk zou zijn geweest als binnen het hbo doorlopende leerlijnen voor mbo'ers waren ontworpen, specifiek voortbouwend op mbo-4 en functies waarin doorgroeiende mbo'ers in het werkveld terechtkomen. Als dat een keuze van hogescholen qua differentiatie van het aanbod zou zijn geweest, is de volgende vraag interessant: Hoe zouden die mhbo-bachelor-leerlijnen er dan hebben uitgezien en wat zouden de specifieke kaders ervoor zijn?

Invoering Ad

In de tussentijd is de Associate degree ingevoerd, en deze hbo-opleiding zal vanaf 2018 een eigen gezicht krijgen. Dat is een goede ontwikkeling. De Ad is vooral ook ingevoerd om op een duidelijke arbeidsmarktgerichte wijze de mbo'ers te kunnen bedienen. Het kan dus zo zijn dat vanaf nu meer en meer hogescholen de Ad in een mhbo-Ad-leerlijn gaan positioneren.

Vraag naar hoger-opgeleiden

Maar er is meer aan de hand. Kijk maar naar de druk op het mbo om in de nabije toekomst hun afgestudeerden zoveel mee te geven dat ze in functies aan de slag kunnen met competenties die boven niveau 4 uitstijgen. Er kan iets met keuzedelen worden gedaan, hoewel die ook op niveau 4 moeten zitten. Daarnaast zouden deze afgestudeerden in het laatste leerjaar in hun vrije tijd certificaten op niveau 5 kunnen behalen - of ze zorgen ervan dat die deel uitmaken van een scholingspakket dat ze als werknemer kunnen en mogen volgen in hun (eerste) baan.

Deze trend is in veel landen zichtbaar, een vorm van 'up-skilling' naar niveau 5 (en zelfs hoger), binnen het mbo-systeem zelf. Dan gaat het om het zgn. Higher Vocational Education and Training, HVET. De onderliggende programma's zijn sterk gekoppeld aan functies en beroepen, en kennen vormen als 'dual education', 'work-based learning' en 'apprenticeship'. Deze VET-instellingen doen dit omdat ze door het werkveld als de juiste partners in de doorlopende leerlijn worden gezien, ook al omdat men elkaar goed en op structurele basis kent. Hoger onderwijsinstellingen hebben een andere attitude als het gaat om deze trajecten.

Vooraf het fenomeen 'apprenticeship' is snel stijgend, zeker in landen waar de publieke financiering het laat afweten. Jongeren worden op basis van een selectie aangenomen door een bedrijf, in

combinatie met een studie die aansluit bij de werkzaamheden – dus een werknemer met een bedrijfsopleiding.

Vocational drift in het hoger onderwijs

Echter, onder druk van het verlies van studenten, gaan in de betreffende landen juist de hogescholen (of daarmee vergelijkbare instellingen) allerlei programma's 'beroepsgericht' maken. In recente Europese onderzoeken wordt dit 'vocational drift' genoemd, tegengesteld aan de 'academic drift' die binnen het Bologna-proces op gang is gekomen bij 'institutions for professional higher education'.

Niveau 5 in ons land

In Nederland is de beroepskolom keurig onderling verdeeld. Eerst het mbo en dan het hbo. De sectoren overlappen elkaar in formele zin niet – wel in de private sector alwaar instellingen over en weer allerlei cursussen, trainingen en bijscholingstrajecten op elkaars gebied en niveau aanbieden.

We hebben nu wel de Ad als 'short cycle higher education', maar er is geen mbo-5 in Nederland als 'higher vocational education and training'. We hebben 'bbl' in het mbo (een werknemer met scholing), maar er is geen sprake van 'bbl' in het hbo - wat iets anders is dan duaal-hbo! Waar horen 'apprenticeships' op de hogere niveaus thuis? Waar zou een Ad een in een bbl-achtige vorm een plek kunnen krijgen, met de Ad'er dus als 'apprentice'?

Oppikken van trends

Wie pikken dit allemaal op en hoe zetten we relevante trends om in kansen en mogelijkheden, is dan een zeer relevante vraag. Een van de trends lijkt toch wel te zijn dat het mbo aan de vooravond staat van een beweging waarbij naast mbo-3 en -4 ook iets moet worden gedaan aan de vraag vanuit een steeds competitiever wordende arbeidsmarkt om mensen met een mbo-achtige benadering op 5 af te leveren.

Wil het mbo dit en durven mbo-instellingen het aan om die programma's in de private context, gekoppeld aan het NLQF, in de markt te gaan zetten? Hoe reageren vervolgens de hogescholen, en willen ze meedoen en bijdragen leveren? En... zien ze de ontwikkeling van de Regionale Associate Colleges als een middel om dit alles bespreekbaar te maken?

Er zal in de komende jaren van het mbo worden gevraagd om eigenstandig een antwoord te formuleren op vraagstukken als: Hoe meer hoger opgeleiden te krijgen op niveaus die uitstijgen boven mbo-4? Hoe te bereiken dat de uitval en het switchen tot redelijke proporties in het hbo kan worden teruggebracht?

Vervolgens is het van groot belang om te weten hoe het hbo deze uitdagingen samen met het mbo kan aangaan, om de leerlijnen mbo-hbo (Ad en Bachelor) te optimaliseren en zelf ook de vraag naar verdere flexibilisering en differentiatie kan invullen.

Blijft mbo zich afhankelijk opstellen ten opzichte van hetgeen het hbo doet, kan doen, mag doen en zelf besluit te gaan doen – om binnen het hoger onderwijs een rol te spelen naast de universiteiten? Gaan er samenwerkingsverbanden ontstaan waarbij mbo en hbo gelijkwaardig opereren en worden trajecten onder de noemer 'beroepsonderwijs' concreet in gezamenlijke teams op alle niveaus aangeboden? Of neemt het mbo het heft in eigen handen, om een leidende rol te spelen bij het 'levenlang leren en ontwikkelen', ook voor jongeren?